

deze behooren niet tot deze aarde, en blijven hier dus buiten rekening. In verband met deze aarde zelve daarentegen zien we hier eerst een eigen leven zich ontplooven in het plantentrijk, een tweede nog veel rijker in de dierenwereld, en ten slotte de rijkste van de drie in den mensch. De samenhang van deze drie wordt nog zoo goed gevoeld, dat we nog soms spreken van iemand die een plantenleven leidt, of ook van een persoon die zich verderlijkt. Van den onderlingen samenhang van deze drie gradaties zijn we ons nog zeer wel bewust, en al zijn we onmachtig om de grenslijn tusschen deze drie gradaties zuiver en scherp af te teekenen, toch staat 't voor een ieder die ook maar eenigzins op de hoogte is, vast, dat wij menschen, in ons lichaam werkingen doormaken, die geheel plantaardig zijn; dat we een ander leven in ons hebben, dat met het leven der dieren schier op alle punten zijn verwantschap toont; en dat eerst op dien grondslag in ons is opgebouwd een leven van den hoogsten graad, dat stoffelijk en geestelijk beide is, en eerst in dat geestelijke de hoogste levensontplooiing bereiken kan. Natuurlijk is geheel deze rijkdom van het levensverschijnsel in plant en dier en mensch slechts uitloei, afschaduwing en natietelling van het leven dat alleen in God oorspronkelijk is; maar dat volstrektelijk uit God alleen afgeleide leven tiert dan toch op eigen wortel, in een eigen wezen, en in een sfeer van zelfstandige krachtontplooiing, 't verst van God afvallend in de plant en het dichtst God naderend in den naar-Gods beeld en gelijkenis geschapen mensch, en daarom, nu de mensch viel, zijn volken rijkdom alleen in den Christus ontplooiend, die tegelijk de eenig ware Wijnstok, het Lam Gods en de Zoon des Menschen is.

Dr. A. K.

„Zelfs des nachts rust zijn hart niet“.

Want alle zijne dagen zijn smarten, en zijne bezigheid is verdriet; zelfs des nachts rust zijn hart niet. Datzelfs is ook ijdelheid. Pred. 2 : 23.

Althans de jongeren onder ons rekenen veelal met den nacht niet. Zoo als ze zich nederleggen, slapen ze in, en worden niet eer wakker eer het uur van opstaan sloeg. De Schrift daarentegen kent den nacht zoo heel anders. Veel zelfs komt in de Schrift de nacht ter sprake, maar dan meestal gansch niet als van bedruiven ontbloot. Als ge de Schrift op dit punt doorloopt, ontvangt ge veel tekenen den indruk, dat de nacht niet naar slaap kan brengen, maar ook wel degelijk een stuk van ons leven kan zijn.

Ook op een in stilte slommering doorgebrachten nacht wordt nadruk gelegd, omdat in rustigen slaap onder ernstige omstandigheden een bijzondere gunste, Gods ons deel kan zijn. Toen David vluchtte voor Absalom, en hij op weg in zijn tent, een heerlijk, ongestoorden slaap had genomen, riep hij 't zoo dankbaar uit: „Ik lag en sliep gerust, van 's Heeren trouw bewest, tot ik verkwikt ontwaakte. Want God was aan mijn zij. Hij ondersteunde mij in 't leed dat mij gemaakte“. En toen hij den daarop zijn vlicht moest voortzetten, en het weer nacht werd, betuigde hij in stilte vrouwen: „Ik zal in vrede nederliggen en slapen, want Gij, o Heere, alzen zult mij doen zeker wonen“.

In ernstige omstandigheden, als 't alles ons spant en onrustig maakt, is gemis aan slaap soms oorzaak van zoo lange gevolgen. Hoe menige veldslag is niet verloren, omdat de veldheer geen oog dicht kon doen, daardoor vermoed op stond, en niet helder genoeg was, om den slag te leiden. Napoleon, van wien men zegt dat hij een pols had van nog geen 50 slaagen, sliep meestal vast, en dankte daaraan niet 't minst zijn schitterende triomfen. En zoo is 't bij Jericho toen met David ook geweest.

Maar zonder levensteeken is de nacht, gelijk de Schrift ons dien teekent, vaak niet. Hoe dikwijls lezen we niet van nachten, waarin God de Heere gedachten en nachteigenen schenkt, die den geest ontvoeren en voor den komenden dag leiding geven. Onrust in den geest kan den ganschen nacht den slaap weren. Zoo leren we van Samuel, dat hij na Sauls afval tot den Heere riep den ganschen nacht! Sprak Elihu 't niet uit, dat God soms „psalmen geeft in den nacht“? Juist in den nacht kan de ziel zoo innig en niet aftastende kracht naar haar God dringen. Zoals 't in Psalm 6 heet: „Den ganschen nacht doorweek ik mijn bed met mijn tranen“. Ook bij Aaf vinden we dit: „In den nacht, zoo zingt hij, overleedde ik in mijn hart, en mijn geest onderzocht“, juist in den toon, waarin David dankte: „In den nacht onderwijzen mij mijne nieren“, of gelijk Jesaja het betuigde: „Met mijn ziel heb ik u begerd in den nacht“. En nog sterker is, wat we in Ps. 139 : 11 lezen, dat de Psalmist in de duisternis van den nacht vergeetelheid zocht, juist „de nacht een licht om hem was“.

Voor al de gemeenschap met God kan in den nacht zoo sterk uitkomen. Zoo in Ps. 17 : 3: „Gij hebt mijn hart beproefd, des nachts bezocht. Gij vindt niets“, gelijk ook Aaf 't uitroept, dat zijn hand des nachts naar God had uitgestrekt, en van zijn gebed niet af kon laten. „Ook de uitroep: „Des nachts ben ik uw naams gedachtig geweest“, spreekt van gelijken nachtelijken omgang met zijn God. En wat wel het opmerkelijkst van alles is, ook van onzen Heiland lezen we, dat Hij, als het nog diep in den nacht was, opstond, en uitging naar een woeste plaats om te bidden. (Mark. 1 : 35). Elders weer, dat „Hij den nacht overleefde in het gebed“, (Luk. 6 : 12). En tijdens zijn verblijf in Bethanie lezen we, dat hij des daags leerde in den tempel, maar des nachts uitging en vernachte op den Olijfberg. Ook zegt 't verhaal van Nicodemus, hoe Jezus zelfs in 't nachtelijk uur te vinden was voor wie hem zochten. Al te gader aanduidingen, dat de nacht nog veel hoogere betekenis kan hebben, dan om onze vermoede leden de kracht te hergeven. Zelfs in den slaap spreekt de Schrift van geestesgemeenschap met onzen God: „Als ik wakker word, zoo ben ik nog bij u.“ Bewijs dat hij ook in zijn slaap de gemeenschap met zijn God gemaakt had.

Toch kan gelijke onrust uit geheel andere

oorzaak in 't hart sluipen. Het kan zijn, dat de veelvuldigheden des levens den geest spannen, dat allerlei plannen en voornemens zich in ons denken doorkruisen, en dan, zegt Salomo in zijn Prediker, geeft dat zulk een verdriet en zulk een worsteling, dat al zijn dagen hem smart brengen, en „dat zelfs des nachts zijn hart niet rust“. En ook hiervan, zegt hij, is ijdelheid en kwelling des geestes.

Nu kan dit komen van erge vermoeienis en inspanning van onzen geest, maar talloos zijn toch de denkers om de mannen van zaken, die van zulk een slaapproovende inspanning niet kunnen affaten. Dat begint al met wie een examen te doen heeft; dat gaat door bij het overladen van het geheugen; en dat volgt ons in 't leven, als zware verantwoordelijkheid op ons komt te rusten. De man die op de locomotief van den nachtrein het eind der nachtelijke uren verberdt, is het getrouwe beeld van wat vooral in onze dagen ook in de donkerheid van den nacht van zoo menig denker en doener gevergd wordt. In de dagen van Aaf was de nacht vanzelf stil, en spande de drift van het leven de zenuwen niet half zoo sterk als thans. Zet daarom vrij op wat David en Aaf klaagden, nog een exponent voor onze dagen. Vergoet ook de nacht bij het krankheid niet, en de nacht die in den nacht de roofzucht van den inbreker in toom moet houden. Denk aan wat de pers, wat de telegraaf en zooveel meer, wat zelfs de machine in de fabriek eiken nacht aan inspanning vergt, en ge gevoelt hoe op alle punten de nacht in dagrucht is omgezet.

Voeg daar nu bij, wat de zonde aan de rust van den nacht onteelt. Hoe alpeleloos de nacht vaak is voor wie speelt aan de Beurs en geen rust kan vinden eer zijn lot bealst is. En ook hoeveel den slaap maar niet vatten kunnen, omdat ze zinnen en peizen op een boos stuk, dat hun geen rust laat. In alles zoo de lijfstrichte tegenstelling van wat de Herenhuiter zong: „Laat mij slapend op u wachten, Heer, dan slap ik zoo gerust. Geef mij heilige gedachten en wees in den droom mijn lust!“

En toch mag nog steeds gezegd, dat de overgrote meerderheid, op het platteland en in de steden, des avonds moede zich neervlijt, en inslaapt, om niet vóór de morgen wekt, weer wakker te worden. Vooral de groote heerschers die lichamelijken arbeid verricht, slaapt in den regel zijn tijd uit; en alleen de geestesarbeid geeft de spanning, die slaapt roeit of althans aan diepte doet verliezen. Het zeer jonge kind slaapt twintig uur in 't etmaal. Die slaap in slaapprovang houdt aan tot 't twaalfde jaar zijn einde vond. En dan is er wel afnemend, maar toch zoo, dat de onrust op zijn leger eerst veel later den nacht komt bederven; wat er dan op uitloopt, dat de oude van dagen, zoals de Prediker zegt: „opstaat met de stem van 't vogeltje“.

Ook hierin echter leeft nog niet de ernst op, die door den nacht in ons wezen komt, en wie zich inbeeldt dat na het intreden van den donker de eenige vraag blijft hoe we 't spoedigst in diepen slaap vervinken, toont de betekenis van den nacht nog niet te verstaan. Het stil worden van de wereld om ons heen, moet ons oor luisterend maken voor de stemme van hooger, die bij het rumoer des daags verstoord wordt. De nacht roept tot het gebed, en geen gebed doet zoo weldadig aan, als de bede die opkomt als we 's avonds laat onze knieën voor onzen God hebben gebogen. Wie dat vocht, licht niet in bed, om half overduid zijn Amen te fluisteren. Eer integendeel vocht, wie bij het ingaan van den nacht zijn God zoekt, hoe, nu de wereld wijkt, het nabijzijn bij zijn God hem zooveel lichter en liever is geworden. Voegt zich nu bij dat gebed in de vereniging der ziel, zelfonderzoek naar eigen doen op den verlopen dag en naar de innerlijke gesteldheid, wegens het niet met God ons samenwoon en 't niet kwijten van plicht en roeping, dan kan die ure voor het slapen gaan, ons zoo rijk worden voor ons hart. Ja, dan is 't bij 't inslapen niet: „Nu ga ik droemen“, maar wel: nu geef ik mijn persoon en mijn hart en mijn gemoed en mijn geest aan mijn God over. Onderwijl ik dan slaap, zal mijn God in 't werkzaam zijn. En als ik dan ontwaak, zal 't enkel ontwaken zijn, niet enkel met vernieuwde kracht in 't lichaam, maar ook met vernieuwde sterkte in den geest. En de zegen en de vrucht zal voor wie 't zoo verstaat, een winste van dagen worden.

Dr. A. K.

Amsterdam, 31 October 1913.

De heer B. B. Keet, een der Afrikaansche studenten aan de Vrije Universiteit, promoveerde j.l. Vrijdag tot doctor in de Theologie aan deze Hoogeschool met een dissertatie over *De Theologie van Ernst Troeltsch*.

Troeltsch neemt onder de theologen in Duitschland een zeer voornam plaats in, en reeds daarom was het van belang een te zaam vatvend overzicht te geven van het systeem en de gedachten van een zoo machtig en diep denker, die thans de geesten beheerscht. Daar komt bij, dat Troeltsch voor alle dingen historicus is, en dat hij in zijn breed opgezette filosofische beschouwingen over de geschiedenis, meer dan een Duitsch theoloog de opmerksaamheid heeft gericht op het groot belang van het Calvinisme voor de geschiedenis van het Protestantisme, Calvijn in dat opzicht volkomen recht heeft laten vedervaren en zijn bewondering voor het Calvinisme waarlijk niet verborgen heeft gehouden. Waar de kerkhistorici in ons land, dat juist aan het Calvinisme zijn opkomst en glorie te danken had, nog altoos met blindheid geslagen zijn voor de betekenis van het Calvinisme, en moderne professoren als Prof. Knappert niet anders dan een caricatuurbeeld er van kennen, doet het weldadig aan, dat Troeltsch, die wat zijn richting betreft, evenzeer tot de modernen behoort, met zoo warme waardeering over het Calvinisme spreekt. Reeds daarom heeft hij recht op onze belangstelling en laat het zich volkomen begrijpen, dat een leerling van onze Calvinistische Hoogeschool een proefschrift aan hem wijdde. De niet gemakkelijke taak om uit de verspreide geschriften van den Heidelbergse hoogleraar diens grondgedachten saam te lezen en in een duidelijk beeld weer te geven, is den jongen doctor uitzonderend gelukt. Men krijgt hier werkelijk een klaar en helder overzicht van Troeltsch eigenaardig standpunt, en aan het slot geeft Dr. Keet aan,

in welk opzicht dit standpunt door ons niet kan worden gedeeld en het ook in den gang van Troeltsch eigen systeem niet geheel consequent is doorgedacht.

Wenachen we den nieuwen doctor theologie, die thans naar Afrika terug keert, met zijn behaalden eereetel van harte geluk, niet het minst verblijde het ons, dat onder zijn stellingen ook deze voorkwam: „Er dienen pogingen aangewend te worden, om den band op het gebied der theologische wetenschap tusschen Nederland en Zuid-Afrika nauwer toe te halen“. Met dezen wensch verenigen we ons van harte, en we hopen, dat Dr. Keet zelf daartoe zal medewerken.

Perspolemie.

De *Nieuwe Rotterdammer* geeft den strijd nog niet op.

En in Juni, toen ze ons artikel overnam, en nu weer, had ze ons aangevallen over de uitdrukking, dat de redactie van het *Bataviaasch Handelsblad* „sterfend“ het bewuste stuk gedisavoeerde had. Hiervan was niets waar; de paar onnozele opmerkingen aan den voet van het ingezonden stuk zeiden niets; eerst in het volgende nummer, waarin Dr. Esser's verweer stond en dat haar aandacht ontsnapte, had de redactie het ingezonden stuk afgekeurd.

We wazen er haar daarom op, dat de uitdrukking, dat de redactie „sterfend“, in hetzelfde nummers, die ingezonden stuk, dat de *Nieuwe Rotterdammer* overnam, „gedisavoeerde“ had, niet van ons afkomstig was, maar van de redactie van het *Bataviaasch Handelsblad*.

Ons dunkt, hiermede was de zaak thans voor goed afgedaan, want een redactie moet toch zelf wel het beste weten, wat de bedoeling was van haar schrijven. Niet aldus echter de *Nieuwe Rotterdammer*, die nu ja wel erkennen moet, dat het B. H. dit schreef, maar dan weer alle fiolen van haar toover over ons hoofd uitgiert, omdat we, liet wel, *precies overschreven* wat het B. H. van haar eigen critiek getuigde! Een dergelijke polemiek verder voort te zetten, is natuurlijk geheel doelloos. Wil de *Nieuwe Rotterdammer* volhouden dat het B. H. het bedoelde stuk niet „sterfend“ gedisavoeerde heeft, dan strijde ze daarover met de redactie van het B. H. Wij voor ons houden ons aan den regel, dat ieder de beste uitlegger is van zijn eigen woorden.

Dr. Fr. van Eeden.

Dr. van Eeden treedt thans voor verschillende studentenverenigingen aan onze Hoogescholen op met een lezing over „Godsdienst der Toekomst“.

Hoe deze dichter-philosoof onze Akademische jongelingschap voorlichte, moge uit een enkel citaat blijken, dat we uit het persverslag in het *Handelsblad* overnemen. De naam godsdienst, verklaarde hij,

De naam „godsdienst“ staat dan voor een menscheijke functie, die algemeen is. Ook loochenaars zijn godsdienstig. Zij schaffen alleen een fantasie af en vervangen die door een andere. In plaats van het woord God gebruiken ze het woord „Waarheid“ of „Werkelijkheid“. De bedoeling van die woorden is even onzeker. Vraagt men wat stellig werkelijk is dan is het antwoord: Het „ik“ van het oogenblik, al het andere is minder reeel. En dat geldt voor ieders eigen „ik“.

Hoe hij oordeelt over de bestaande godsdiensten blijkt uit het volgende:

De natuurwetenschap leert ons een groote les: dat men moet berusten in de onwetendheid omtrent hetgeen nog buiten onze bevatting ligt, tot dat men het op stellige wijze heeft benaderd. Dat vergaten alle godsdiensten. Ze zijn alle voorbarig. Ze willen alle universeel zijn, zoowel Boeddhisme als Islam, Katholicisme als Protestantisme. En ze kunnen het geen van alle worden. De natuurwetenschap is universeel geworden zonder prediking, door haar noodwendigen aard. Zoo zal het ook niet den godsdienst der toekomst gaan.

Nog scherper luidt zijn oordeel over de Kerken.

Het kenmerk van den kerkelijken godsdienst is het reactionnaire, hij wil altijd vastleggen en bestendigen wat levend en veranderlijk moet blijven. Daarom is de kerk de dood van den waarachtigen godsdienst en de priester de vijand van het menscheijk geslacht genoemd.

Katholicisme en Protestantisme zijn daarin niet veel beter dan Boeddhisme of Hindoeïsme. Ze kwamen altijd achteraan. Ze namen nummer de leiding, maar werden door de wereld-gebeurtenissen gedreven. Men denke aan het alcoholisme, dat onder twintig eeuwen van Christendom bleef bloeien, tot eerst betere natuurkenis er krachtig tegen optrad. En vooral denke men aan het communistic ideal, het ideaal waarmee het oude Christendom begonnen is en dat de kerk heeft losgelaten omdat de wereld haar dwong, en dat ze nu feitelijk tegenwerkt, nu de wereld er weder toe geneigd is. Vooral aan die vrucht zal men den nieuwen godsdienst kennen. De tolerantie van het zoogenoemde Christendom monstervachtig en verfoeljik, en stempelt al wat thans Christendom heet tot *lak en lars*.

De lezing eindigde ten slotte met een reclame voor een bundel gedichten, pas door Van Eeden vertaald, waarvan hij dit zeide:

De spreker eindigde met de voordracht van enkele „proza-gedichten“. Wijzigenes genaamd, zit een bundel die eerstdaags zal verschijnen bij den uitgever W. Versluys. Het zijn vertalingen naar de Gitanjali van Tagore, den Bengaalschen dichter, van wien Van Eeden zeide, dat al zouden onze pseudo-christenen den man mischienen een „heiden“ noemen, er toch moelijken iemand in de zoogenoemde Christelijke naties te vinden is, die dezen dichter in vroomheid en heilige inspiratie nabij komt.

Niet ten onrechte merkt *De Tijd* op bij het vermelden van deze lezing:

De dolende dichter onderhield deze jongelieden over een soort godsdienst der toekomst, die stellig toekomstloos is. Misschien interesseerde, misschien vervoelde hij hun niet het samengeroesel der krank verbeeldingen, waarmee hedendaagsche individualisten dezen ellendigen tijd gewichtig trachten te maken; maar in elk geval is het om angstig te worden, dat onder de lijdzame en wijsdoodende theorieën van een wijsgeerig dilettant, deze Delfsche studenten hun halvolwassen kracht aan zulke proefnemingen wagen.

De nachtelijke aanslag.

Mogen we, voordat we op de quaestie van den „nachtelijken aanslag“ thans nader ingaan, nog eerst de beschuldiging van de *Nieuwe Rotterdammer* onzen lezers in herinnering brengen?

In de dagen, toen de verkiezingskooits woelde en de *Nieuwe Rotterdammer* tot zelfs haar Kerknieuws gebruikte om haar lezers op te zetten tegen het Christelijk Kabinet, en daarbij o. a. met de dwaaze bangmakerij kwam, dat de bezittingen der Hervormde Kerk onder dit Kabinet gevaar zouden loopen, raketde ze ook de oude geschiedenissen van 1886 nog eens op en als variant op de bekende paneelzagerij (welk thema nu toch wel wat afgezaagd begon te worden) schreef ze over „den befaamden nachtelijken aanslag“, die toen door de „dolerende partij“ zou gepleegd zijn „op een kast in de bijvertrekken van de Nieuwe Kerk te Amsterdam“, met het doel „zich in het bezit van de goederen der gemeente te stellen“, welke „aanslag“ zeker wel tot spijt van zijn ondernemers mislukte!

Niet alleen onzerzijds werd tegen deze onware voorstelling geprotesteerd; ook de *Nederlander* noemde haar perfide. Van twee zijden gesommeerd om haar voorstelling waar te maken, heeft de redactie een maand lang noodig gehad om naar bewijzen te zoeken en eerst 4 Juli kwam ze als éénig bewijs met een uitvoerig citaat aan te zetten uit het beruchte boek van Dr. G. J. Vos *A.Z.N. Het keerpunt in de jongste geschiedenis van Kerk en Staat*, blz. 207. Dr. Vos verhaalt hier hoe de brandkast der Financieele commissie, die zich in het Kerkmeesterscomptoir der Nieuwe Kerk bevond, op 5 Juni 1886 is opgebroken in tegenwoordigheid van de heeren Rutgers, Seefat, Meijer en Pauwels en hoe uit deze kast toen f 36000 in aandelen van de geldleening Amsterdam zijn weggenomen, welke stukken, toen Dr. Vos zijn boek schreef (Maart 1887) nog niet aan het „wettig beheer“ waren teruggegeven.

Al is het boek van Dr. Vos nu zeker niet de meest betrouwbare bron om daaruit de geschiedenis dier dagen te leeren kennen, toch zijn de *feiten*, hier door hem medegedeeld, in hoofdzaak niet onjuist. De brandkast der Financieele Commissie is metterdaad op genoemden datum opgebroken op last en in de tegenwoordigheid van de genoemde personen, en de daarin zich bevindende papieren, die in de opgebroken kast natuurlijk niet langer bewaard konden worden, zijn toen naar een veiliger bewaarplaats overgebracht. Zelfs bevond zich in deze brandkast nog veel meer dan de genoemde f 36.000; er lagen ook in de bewijzen van inschrijving op het grootboek tot een bedrag van 1½ miljoen en een assurantiepolis tot een bedrag van 2½ miljoen. De *Nieuwe Rotterdammer* ziet dus, dat we gul genoeg zijn met de *feiten* te erkennen.

Intusschen is ze met deze erkenning natuurlijk geen stap gevorderd om de door haar gegeven voorstelling waar te maken. Over kleingheden zullen we daarbij niet vallen. Dat ze al te schromelijk zich vergiste, toen ze schreef, dat de aanslag tot spijt van de ondernemers niet gelukte, geeft ze thans zelf toe. Evenzoo is haar voorstelling van een nachtelijken aanslag onjuist; het boek van Dr. Vos meldt hiervan niets, en het feit is ook niet „in den nacht“, maar op klaarlichten dag geschied. Maar dit alles, — al getuigt het zeker niet van groote nauwkeurigheid bij een redactie, die aldus haar lezers voorlicht, — laten we thans rusten. De vraag is niet, of de aanslag gelukt of mislukt is, en of hij op klaarlichten dag of in den nacht plaats vond, maar of *er een aanslag is geschied door de partij der dolerenden om zich in het bezit van de goederen der Amsterdamse gemeente te stellen*, Hierop en hierop alleen komt het aan. Het woord „aanslag“ wil toch in goed Hollandsch zeggen, dat gij een onrechtmatige daad doet, dat gij met geweld u tracht meester te maken van wat niet u wettig eigendom is. Of de *Nieuwe Rotterdammer* al bewijst, dat er destijds een brandkast is opgebroken, zegt derhalve niets; ze heeft te bewijzen, dat deze daad onrechtmatig is geschied en ten doel had zich van het goed van een ander meester te maken.

Mogen we dit aan de *Nieuwe Rotterdammer* met een voorbeeld uit diezelfde dagen duidelijk maken. Gelijk ze in hetzelfde boek van Dr. Vos op blz 145 lezen kan, is er 5 Januari 1886 in de Nieuwe Kerk nog een andere brandkast opgebroken, n.l. de brandkast der diakonie, waarin de gelden der armen bewaard werden. Dit geschiedde niet door de „dolerenden“ maar in het bijzijn en op last van twee gecommiteerden van het *Classicaal Bestuur*, die zeker met de Diakonizaken niets te maken hadden. Wat zoude *Nieuwe Rotterdammer* zeggen, wanneer we schreven, dat het *Classicaal Bestuur* in 1886 den befaamden nachtelijken aanslag (het geschiedde metterdaad in den avond) had gepleegd op de brandkast van de diakonie om zich meester te maken van het geld der armen? Zou ze zulk een voorstelling niet met veront-

waardiging als *lasterlijk brandmerken*? En wanneer we, door haar ter verantwoording geroepen, ons dan beriepen op de mededeeling bij Dr. Vos, pag. 145, dat de brandkast der diakonie ook inderdaad op last van het *Classicaal Bestuur* is opgebroken, zou ze dan niet volkomen terecht antwoorden, dat dit feit daarom nog geen recht geeft om te spreken van „een aanslag“ plegen op een „zich meester willen maken van het goed der armen“, en dat zulke uitdrukkingen een geheel valsche en onware voorstelling geven van wat werkelijk is geschied? Zou ze er niet bijvoegen, dat bovendien zulk een voorstelling daarom des te krenkender is, omdat we toch zeer goed konden weten, dat de gecommiteerden van het *Classicaal Bestuur* met enkele diakonen dien avond bijeen waren gekomen om de gewone uitkeeringen aan de armen te doen en de armen der gemeente toch niet met lege handen naar huis mochten gezonden worden, omdat de sleutel van de brandkast „toevallig“ afwezig was. Geldt ditzelfde dan echter niet evenzeer van het hier besproken geval? De financieele Commissie van het Beheer had evenzeer dringend de stukken noodig, die in de brandkast dezer Commissie waren weggesloten, omdat er betalingen moesten geschieden, die niet langer wachten konden; waar nu de sleutel van de brandkast, laat ons zeggen „toevallig“, zoek was, hebben de Kerkmeesters daar geen recht gehad om hun eigene brandkast open te maken? Wil de *Nieuwe Rotterdammer* haar aanklacht handhaven, dan kome ze dus niet met het „feit“ dat „er een brandkast is opgebroken“, wat niemand betwist, maar dan bewijze ze, dat deze daad op *onrechtmatige wijze* is geschied, en door personen, die hiertoe rechten niet bevoegd waren.

Nu had de *Nieuwe Rotterdammer*, wanneer ze het boek van Dr. Vos iets nauwkeuriger bestudeerd had, daarin reeds kunnen zien, dat zelfs op het standpunt van het *Classicaal Bestuur* de kerkmeesters Meyers en Pauwels, in wier tegenwoordigheid de opening geschiedde, destijds nog wettig in functie waren, omdat ze niet tot de „geschorsten“ behoorden. En wat de beide andere aanwezige kerkmeesters betreft, de heeren Rutgers en Seefat, zoo waren deze wel provisioneel als kerkeraadsleden geschorst en heeft het *Classicaal Bestuur* ook wel gepoogd hen op dezen grond evenzoo als kerkmeesters te schorsen, maar de Rechtbanken, die later geroepen werden over dit punt, dat voor den toenmaligen strijd over het bezit der goederen als beheerscheidend was, hebben in dit opzicht het *Classicaal Bestuur* geheel in het ongelijk gesteld en uitdrukkelijk verklaard, dat deze schorsing onwettig was geweest, omdat aan het *Classicaal Bestuur* de bevoegdheid daartoe ten eenenmale ontbrak. Zoo geschiedde bij het arrest van de Rechtbank van Amsterdam van 17 Februari 1886, toen het *Classicaal Bestuur* zijn eisch werd ontzegt om het kerkeraadsarchief uit handen van Dr. Rutgers c.s. terug te ontvangen, en zoo heeft ook het Openbaar Ministerie bij den Hoogen Raad in zijn conclusie ter terechtzitting van 22 Maart 1887 de bevoegdheid van het *Classicaal Bestuur* om deze kerkmeesters te schorsen, betwist, en, nog sterker, in zijn daaropvolgende conclusie ter terechtzitting van 15 Juni 1888 al de daden van het *Classicaal Bestuur* doende wat des kerkeraads was in *sake het beheer zelfs onwettig* genoemd. En wel heeft de Hooge Raad bij zijn arrest van 15 Juni 1888, waardoor aan dezen strijd een einde is gemaakt, den eisch van deze kerkmeesters om in het hangende proces te mogen intervenieeren, afgewezen, omdat de Hooge Raad hen niet langer als wettige leden van de Commissie van het Beheer beschouwde, maar de grond, waarop dit arrest rustte, was niet, dat het *Classicaal Bestuur* hen geschorst had, maar alleen, dat deze personen door zich als lidmaat op te geven van de „nieuw gestichte“ „Nederlandsche Gereformeerde Kerk“, hadden opgehouden, volgens den Hoogen Raad, „lidmaat der Nederlandsch Hervormde Kerk te zijn“ en diensgevolge ook geen Kerkmeesters der Hervormde Gemeente te Amsterdam meer konden wezen. Over de juistheid van deze laatste uitspraak zullen we thans niet twisten; het gaat hier alleen om de beslissing van den Hoogen Raad in het juiste licht te stellen.

Aangezien de Hooge Raad hier nu bijgevoegd heeft, dat dit rophouden van het lidmaatschap „en dus ook het rophouden van het kerkmeesterschap“, eerst plaats had gevonden in December 1886, toen deze personen den band met de Synode der Hervormde Kerk hadden verbroken, volgt hieruit, dat volgens den Hoogen Raad deze personen in Juni 1886, toen ze nog wel „lidmaat der Hervormde Kerk“ waren, dan ook als wettige kerkmeesters konden optreden en dus volkomen bevoegd waren om een kast, die onder hun beheer stond, en waarin hun boeken en bescheiden zich bevonden, open te maken. Ten overvloede zij hieraan nog toegevoegd, dat toen bedoelde kerkmeesters na het arrest van den Hoogen Raad de onder hen berustende stukken aan de thans opgetreden Commissie van Beheer overdroegen, in de acte van decharge, hun verleden, en welke door den president en secretaris van de nu optredende commissie geteekend is, met geen woord gerept werd over een onwettig beheer, dat door hen gevoerd zou zijn, en alleen werd verklaard, dat „nu de Hooge Raad bij arrest van 15 Juni 1888 beslist had, dat de ondergeteekenden ter eenerzijde *thans* (men lette op dit woord) „niet meer kunnen zijn leden der Commissie voornoemd“, deze ondergeteekenden er geen bezwaar tegen hebben, hetgeen zij nog steeds onder zich hebben, af te geven aan ondergeteekenden ter andere, als zijnde deze *thans* fungerende Commissie.“ Tevens zijn toen, gelijk in de acte van

dechar bedoeld f 10000 overgelevert hier in plaats Rotterdam haar co

Blijkt de Nieu door de pleegd geen wettig minder Rotterdam zijn ges bezit v gemeent eventue positie dammer deze vo wezen, al maar alle de bedo jaar in Nieuwe waarin d Noch het die aan bewuste geweld u den Rech voor de stukken t en naar brengen? dit dan o terwil m de Nieuw deze bran een gelee missie had voor het gebouwen kanten, n opraden), geschikte uit te bet doening d welk laats f 2000 bel geschied t Hervormde schade zijn Financieel dezer zake bedoelde b van dechar Commissie minste cap vroegere Co zonder mee

Laat ons voegen, dat waarlijk niet willekeur of dat ze daa plichtige be hun ambt loofde, dat a leden der C de kerkgebo Hervormde (eigendomme de Gemeent en ten haren besturen en waardoor, zo der gemeent aan toezicht van eenig t worden over terlijke uitsp hooger kerkel tamelijke wi zelfs verschill zich aanmatj raads was, verplicht kra togen dit Overgave van aan het Class het met dit breuk aan hu Aangeenaam lijke geschied te moeten pl zwijgen plicht we hopen, d thans hare w humanum est, wat in de ro schreven wore goudschaaltje ook nadat me meer van men maar van een niet willen ver Rotterdammer befaamden na brandkast in d oude plunjeaar beter en nobel neer men me terrein elkan

Voor K

In hartelijken in de Unie-colleer Vriend f 2; en Vriendelijk we willen gedenken.

E. von MALTA uit onzen tijd. U 1913. Kampen. „Indien het mij slechts één mens van nieuwe en al den weg verloor, goddelijke waarhe mijn werk overlo Aldus, in de ho